

زن در ادبیات

و

متون عرفانی

www.ketab.ir
دکتر فاطمه منصوری

سرشناسه	:	مقصودی، فاطمه، ۱۳۵۱-
عنوان و نام پدیدآور	:	زن در ادبیات و متون عرفانی/ فاطمه مقصودی.
مشخصات نشر	:	تهران: کیان ادب، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۲۱۱ ص.
شابک	:	۱۵۰۰۰۰ ریال: ۸-۹۸۸۳۲-۶۲۲-۹۷۸-۰
وضعیت فهرست نویسی:	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه.
موضوع	:	زنان در ادبیات
زنان در اسلام		Women in literature
		Women in Islam
رده بندی کنگره	:	PIR۴۰۰۹
رده بندی دهی	:	۰۸/۲۵۳۸۰۰۸ فا
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۶۷۳۰۶۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیبا

www.ketab.ir

شناسنامه کتاب

زن در ادبیات و متون عرفانی

دکتر فاطمه مقصودی

۸-۹۸۸۳۲-۶۲۲-۹۷۸-۰

قیمت: ۱۵۰۰۰۰۰ ریال

چاپ اول: پاییز ۱۴۰۰

انتشارات کیان ادب: ۱- تهران - میدان ولیعصر - خیابان شاداب - شماره ۵۲

۲- تهران - چهارصد دستگاه نازی آباد - خیابان دکتر علی شریعتی - مجتمع آموزشی دکتر شریعتی

تلفن مرکز نشر و پخش: ۰۲۱۵۵۶۴۴۴۸۵ و ۰۹۱۲۶۱۷۳۲۶۱

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۸	۱ جستار نخست: درآمدی بر عرفان و ادبیات عرفانی
۲۰	۲ جستار دوم: زن و جایگاه آن در ادبیات فارسی
۴۶	۳ جستار سوم: زن در قرآن و سخن عرفانی
۱۹۲	۴ سخن پایانی
۲۰۱	۵ منابع و مآخذ

مقدمه

آنچه در این کتاب از نظر می‌گذرد، خلاصه‌ای است از دیدگاه مکتب‌رهایی بخش عرفان که عمده مفاهیم آن بر گرفته از تعالیم حیات بخش اسلام است. اسلام زن را به عنوان رکن مهم زندگی در عرصه‌ی اجتماعی - اخلاقی و قانونی خود جا داده و او را به عنوان عضو مؤثر جامعه دانسته است. خداوند در سوره‌ی مبارکه‌ی نساء / آیه‌ی ۱ می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا»

«ای مردم پروا کنید از خداوندی که شما را از نفس و ریشه‌ی واحد و یگانه آفرید، پس از آن، از همان ریشه همسرش را آفرید.»

از دیر باز ادبیات هر قوم و ملتی، تصویرگرهای اوضاع و احوال سیاسی آن جامعه بوده و آینه‌ی تمام‌نمایی از روش‌ها، منش‌ها و احساسات ملت‌ها به شمار می‌رفته است. شعر، یکی از مهمترین شاخه‌های ادبیات در تمام فرهنگ‌ها و ملل گوناگون است و از انجمن همه‌ی رشته‌های هنری - و از آن جمله ادبیات - انعکاس و بازتاب درک و احساس هنرمند نسبت به محیط زندگی و مسائل عاطفی اوست، سروده‌های شعرا می‌بایست نشانگر واقعیات اجتماعی و فرهنگی آن زمان باشد. از سوی دیگر می‌دانیم که جامعه‌ی سیاسی، ادبیات سیاسی می‌آفریند و جامعه‌ی متفکر، ادبیات روشنفکرانه و محیط‌های استبداد زده، ادبیات مدحی و چاپلوسانه، و این عاملی است که گاه ضمن تأثیر بر نبوغ و هنر شاعر، آن را از شاهراه احساسات طبیعی منحرف می‌کند و به وادی پر سنگلاخ تکلف و گزافه‌گویی می‌راند و بدون تردید در این شرایط، شاعر راوی صادق از اوضاع و احوال جامعه خویش نیست و اگر چنین باشد، سروده‌هایش نشان دهنده‌ی بخش اندکی از واقعیات است، چنانکه سرایندگانی چون فرخی، عنصری، عسجدی، منوچهری و دیگر مدیحه‌سرایان درباری، به دلیل بی‌خبری، رفاه و اشرافیت خیره‌کننده چکامه‌هایی سروده‌اند که زندگی و تصویر واقعی جامعه‌ی بیرون از دربار را در آن اشعار نمی‌یابیم و اگر اشعار آنان از محدوده‌ی تنگ دربار بیرون بیاید و بخواهد از زندگی واقعی افراد الهام گیرد، فراتر از مدح یا هجو نیست. این ادعا با مراجعه‌ای بسیار گذرا به دیوان شعرایی چون عنصری و فرخی اثبات می‌شود. از طرفی نوشتن در مورد زنانی که خود قرن‌های

متممادی به علت ضعف آموزش لازم، وظایف خانگی، عدم استقلال مالی، نداشتن عنان و اختیار و عدم حضور در اجتماع از هر گونه اظهار نظر در مورد خود محروم بوده‌اند، کاری بس دشوار است و احتیاج به مطالعه‌ی عمیق و کندوکاو گسترده دارد. «در بین همه‌اموری که به‌انسان و جنبه‌های انسانی مرتبط است مسأله زن همواره با پیچیدگی و غموضی بیشتر همراه بوده است. حقیقتی که در طول تاریخ فراز و نشیب‌های فراوانی را تحمل کرده و از زنده به گور شدن تا خدایی کردن را به خود دیده است. زن غیر از حقیقت انسانی چهره‌های مختلف دیگری را نیز در خود دارد که بایستی آن جلوه‌های مختلف کشف، و آن صورتهای گوناگون هویدا شود تا آن گونه که هست شناخته و معرفی شود.» (جوادی آملی، ۱۳۷۶: ۱۵)

در ادبیات ما فرهنگ مردسالاری حاکم بوده، و خالق و بوجود آورنده ادبیات هم مردان جامعه هستند، و سروده‌ها و گفته‌های آنان خواسته یا ناخواسته این فرهنگ و باور را در اذهان جامعه وارد کرده است. با این حال نگاه و باوری ارزشمند به زنان در این ادبیات غالب است و این پژوهش درصدد بیان این گونه دیدگاه‌هاست در این پژوهش با آوردن نمونه‌هایی از برخی آثار شاخص ادبیات فارسی در صدد اثبات این ادعا هستیم که زن از دیدگاه بزرگان عرفان ایران زمین منزلی بزرگ و شانی والا دارد. با اینکه با دید مردانه به موضوع نگریسته‌اند و زنان را روايت کرده‌اند.